

Boris Taufer

Malý měsíc

Vyprávění ze starého
wigvamu

NAHKOHE'S INDIAN'S COLLECTION

Malý měsíc

Vyprávění ze starého wigvamu

Boris Taufer

Věnováno:

V prvé řadě Jeníčkovi a Rupisovi Muminkovým, a dále všem mým milým příbuzným a přátelům a všeobecně všem dobrým lidem celého světa. No a také Marku Šnyto-
vi, bo mně furt otravoval, že chce to věnování mít.

Zvláštní poděkování bych chtěl věnovat:

Natašce Budačové a Helence Kotkové za pomoc
s konečnými úpravami.

Drazí přátelé!

Vítejte na stránkách publikace, na kterých se seznámíte s osudy indiána, jehož jméno je *Malý měsíc*. *Malý měsíc* je sice fiktivní postava, ale jeho životní příběh je zasazen do reálné doby na přelomu 18. a 19. století. *Malý měsíc* je kronikářem svého kmene, a tudíž má bohatou zásobu historických informací, se kterými by Vás chtěl seznámit.

Cílem této publikace je pomoci mladým lidem, aby se seznámili se skutečným životem, kulturou a historií indiánů žijících v oblasti dnešního Ohia ve Spojených státech. Rámec tohoto příběhu jde však do hlubší historie, kdy se v Ohiu a jeho okolí začali usazovat první Evropané. Krom toho, co zažil *Malý měsíc*, se také dovíte, jakými dějinnými úskalími museli Domorodí Američané projít, aby se jejich potomkové mohli dožít dnešních dnů.

Kéž se Vám naše vyprávění a procházka dávnou minulostí líbí a najdete v ní nejen jisté poučení, ale také zába-vu. Přejeme Vám pěkný a snad i zajímavý čtenářský zá-žitek. To přejeme nejen mladým, ale i těm dříve narozeným, pokud by se rozhodli tuto knihu pročíst.

Váš tým *Nahkoke 's Indian 's Collection*

„Slyšte mí vnukové!“

Vnitřek starého wigvamu blikotavě ozařoval malý oheň. Okolo ohniště seděla parta indiánských chlapců, mezi kterými vynikala postava starce, zabaleného do omšelého pláště z medvědí kůže. V jedné ruce držel dlouhý kalumet a v druhé chřestidlo vyrobené z želvího krunýře. Dlouhé šedé vlasy mu volně splývaly až na ramena. Vyholenou část hlavy si nechal zarůst už před lety na znamení, že již dávno opustil stezku bojovníků. Do jeho vráscitého obličeje byla vpečetěna známka přirozené moudrosti a letité zkušenosti mnoha prožitých zim. Z hluboce usazených tmavých očí, které jakoby netečně hleděly do plamenů ohně, slabě vyzařovala smutná nostalgie člověka, který toho hodně prožil, získal i ztratil.

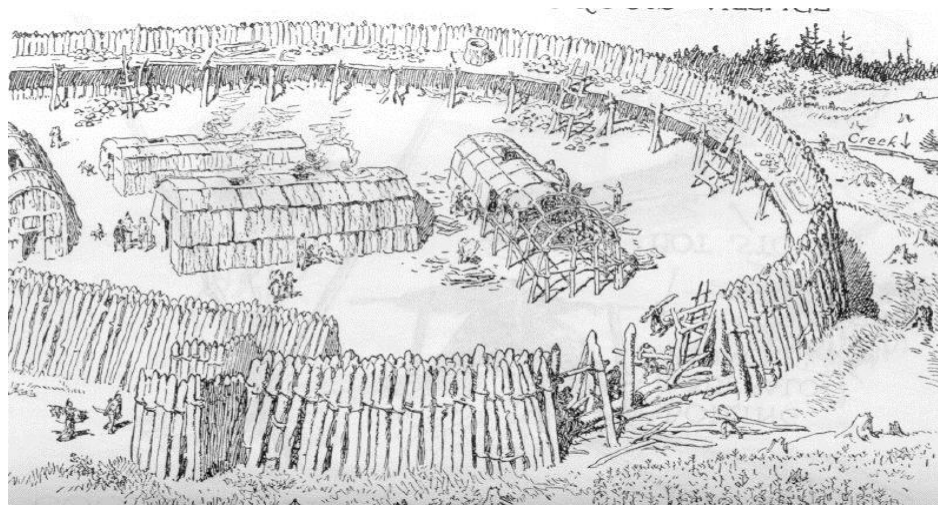
Byl *Měsíc padajícího listí*. Večerní tmu umocňovaly nízko plující těžké mraky, ze kterých padal na indiánskou rezervaci Grand Reserve na Sandusky studený podzimní déšť. Uvnitř wigvamu však bylo teploučko a útulno. Posvátné ticho přerušil hluboký hrdelní hlas starého muže: „Slyšte mí vnukové!“ promluvil a pomalu štěrkal chřestidlem. „Víte, že jsem *Strážce wampumů*. Jsem nositelem pamětí uplynulých časů, a dokud mi to *Pán života* dovolí, budu opatrovat vše, co je našemu národu drahé. Budu opatrovat posvátný kalumet, staré wampumy a další důležité věci. To nejcennější co hlídám, jsou však vzpomínky.

Poslouchejte tedy dobře tato má slova. Nemám následovníka! Ti, kteří byli vyučováni, zemřeli. Budete to právě vy, kdo bude vzpomínky předávat dál. Plamen života našeho lidu pomalu pohasíná, ale stále tu bude někdo, kdo bude udržovat jeho jiskru. Tak bych si to přál. Budu vám během zimních večerů vyprávět mnoho příběhů z dávné minulosti, i to, co jsem sám zažil. Uslyšíte věci, které slouží k poučení i varování. Bude to vyprávění o dobrých i zlých lidech. O dobrých i špatných časech. Budu to vyprávět tak, aby to pochopili i vaši bílí kamarádi, kteří žijí v okolí naší rezervace. Možná, že někdo z nich ty všechny věci dá na papír, aby to zůstalo zanecháno na věky. Aby ta jiskra nikdy nevyhasla.

Poslouchejte tedy dobře mí mladí přátelé a mějte uši otevřené!“

Noc první – Dětství

Dnes vám budu děti vyprávět o věcech, které jsou spojené s mým dětstvím a některými zvyky indiánů žijících v okolí *Velkých jezer* a Ohia.

Sindathon¹ bývala indiánská vesnice ležící na řídce Brownstown Creek. Na východ od ní teče řeka Detroit, která spojuje jezera St. Clair a Erie v Michiganu. Za časů mých otců obklopovaly Sindathon husté lesy a ještě za mého života to bylo velmi malebné místo, i když v okolí už stálo docela hodně farem bílých osadníků. Sindathon bý-

¹ Brownstown

vala velice významná vesnice, jelikož v ní zasedal *Poradní oheň* svazu indiánských kmenů od *Velkých jezer*, z údolí Ohia a Indiany. Zde jsem prožil dětská léta i část dospěláckého života, ale mnoho času jsem strávil dole v Ohiu na Sundasky, Muskingumu a Sciotu. Jsem Wyandot (Hurón), potomek národa, jehož sláva a historie sahá až do pradávných dob.

A tak se jednoho dne roku 1767 stalo, že jsem se v Sindathon narodil já - Malý měsíc. Jsem Wyandot a po matce Večerní lani náležím do rodu, jehož ochráncem je Medvěd. Otec Klidná voda pocházel z rodu Želv a patřil mezi mladší poradce kmenové Rady. Měl jsem také starší i mladší sourozence, ale ten koho jsem měl nejvíce rád, a kdo byl mým velkým vzorem, byl můj nejstarší bratr Vycházející z mlhy. Také on se mohl hrdě hlásit mezi významné muže našeho kmene.

Mé dětství se nijak nelišilo od toho, jakým způsobem vyrůstaly jiné indiánské děti. Jako mimino mě uložili do nosítek ušitých z jelení kůže, která byla zepředu na šněrování a vzadu měla dřevěnou opěrku. Ochranou hlavy byla dřevěná obroučka a celý ten vak byl bohatě vyšit ursoními ostny. Taková nosítka nosily maminky na zádech při běžné denní činnosti, nebo je věšely na strom, kde s nimi jemně pohupoval lehký vánek, takže miminka takto lehce kolébána spala jako dudkové.

Sotva jsem povyrostl a naučil se chodit, pobíhal jsem po venku a užíval si dětství, jak by si to zasloužilo každé dítě na tomto světě. Společně s kamarády jsme zvědavě zkoumali svět, hráli si na lov a na válku a snažili se být

stejně odvážní jako slavní hrdinové našeho kmene. Holky, ty se zase věnovaly svým dívčím záležitostem. Hrály si s panenkami a tak. Pomáhaly mamkám s drobnou prací v domácnosti. Nosily třeba vodu od řeky nebo z lesa dříví na oheň. Jinak byly naše dětské hry v podstatě přípravou na reálný život dospělého člověka.

Praktické moudrosti jsme se učili od starších sourozenců, rodičů, strýčků, babiček a dědečků. Byli pro mne zdrojem cenných informací, které jsem si v životě často připomínal a snažil se je předávat mladším pokolením. A tak jsem se učil jména rostlin a stromů, jejichž tajemství během staletí dokázali indiáni odhalit. Stejně tak jsem na loukách a v lesích poznával stopy, stezky a zvyky zvěře. Seznámil jsem se s životem okřídlených tvorů, kteří denně brázdí nebeskou oblohu. Toto školení se mi v budoucnu hodilo, abych se dokázal postarat nejen o sebe, ale také o lidi, kteří to potřebovali.

Jako kluci jsme se učili různým řemeslům. Museli jsme umět vyrábět zbraně, nástroje, kánoe a další věci, k čemuž je zapotřebí určité míry zručnosti a šikovnosti. Víte, tenkrát jste nemohli přijít jen tak do obchodu a koupit si to, co jste zrovna potřebovali. Samozřejmě, některé věci se daly pořídit formou směnného obchodu a za kožesiny jsme od bílých obchodníků získali třeba měděné kotlíky, kovové nástroje, látky a zbraně.

I když byl život v divočině někdy těžký, byl zato dobrodružný a svobodný. Jako budoucí lovci jsme museli vědět, jak se postarat o skolenou zvěř, aby se její maso nezkažilo nebo jak zabezpečit kůže, aby se nezničily dříve, než je do-

neseme obchodníkům. Další zručnost si vyžadovalo klade-
ní bobřích pastí a hlavně bylo třeba vědět kam je umístit.
Bylo toho hodně, co člověk musel znát, aby ve volné příro-
dě přežil. Proto jsme se už jako chlapci učili lovit drobnou
zvěř. Také jsme mezi sebou často zápasili a věnovali se
sportovním hrám, aby naše těla byla odolná, svaly pružné
a dech vytrvalý. Dlouhé letní dny byly skutečným rájem.
Nekonečné hodiny jsme trávili v lesích, na loukách nebo u
řeky. Bylo to dobré období a byli jsme šťastni. Představ si,
anebo si vzpomeň na svá vlastní mladá léta, kdy jsi za
vlahých večerů ležel s kamarády na provoněném palouku
a debatoval o všem možném. Od různých malicherností až
po tak velké věci, jako je existence Stvořitele všehomíra, či
o smyslu života.

Po *Měsíci padajícího listí* přišla zima a její dlouhé veče-
ry. To jsme pak sedávali zachumlaní do příkrývek a kože-
šin kolem ohně a naslouchali vyprávění lidí, jejichž vlasy
zbělaly následkem mnoha prožitých zim. Řeknu vám, že to
bylo pěkně tajuplné, zvláště když kolem stěn wigvamu
skučel severák, zatímco se třeba vyprávěl příběh o velké
potopě, během které se zachránil jako jediný velký prorok
Wisukateak. Naslouchali jsme vždycky s otevřenými ústy a
rozšířenýma očima, zatímco dospělí vážně pokyvovali hla-
vami. Za mrazivých a jasných nocí jsem rád sledoval oblo-
hu, která je zvláště v tomto období velmi zářivá a přemýš-
lel o všech těch věcech. Úchvatný je pohled na Mléčnou
dráhu – tu pradávnou *Stezku bojovníků*.

Mým oblíbeným hrdinou byl Šingebiss, jehož wigvam stál na vzdálenějším břehu Severního jezera. Řeknu vám jeden z příběhů, které se o něm tenkrát vyprávěly:

Jednou, když opět nastaly čtyři chladné zimní měsíce, připravil si Šingebiss čtyři obrovská dřevěná polena, která mu sloužila na otop. Na každý měsíc měl jedno. Šingebiss každé ráno vycházel podle svého zvyku na zamrzlé jezero, do kterého se skrz proraženou díru potopil a ulovil si velkou rybu. Pán severního větru jeho otužilost pozoroval jenom s velkou nevolí. Nelíbilo se mu, že ten mladý lovec tak pramálo dbá na jeho moc, a proto udeřil ještě s větší silou a poslal na zem haldy sněhu a mráz. Jenže Šingebiss se jen smál a dál, jak to měl rád, chodil každé ráno na ryby.

Severák zuřil a svým silným ledovým dechem unikl do indiánovy chaty, kde vše popraskalo následkem silného mrazu. Šingebiss však klidně seděl u ohně a jen tak prohodil: „Znám tě mocný větře! Můžeš foukat, jak se ti zlíbí, ale já neumrznu. Čím víc budeš vát, tím silnější já budu! Hej pro život! Hej pro štěstí! Kdo je jako Šingebiss?!“

Severák si zoufale sedl k ohni, ale Šingebiss si ho už nevšímal. Pořádně však prohrabal oheň až jiskry a plameny vzlétly vysoko ke kouřovodu. Na Severní vítr bylo ve wigvamu příliš horko, takže nakonec zklamaně odešel pryč, ven do temné noci.

My jsme ty příběhy milovali a já, když jsem pak hleděl k nebesům, chtěl jsem být stejně statečný jako onen hrdina Šingebiss.

Jak indiáni během let přicházeli do styku s bílými lidmi, měnili se i jejich po staletí zavedené zvyky. Nyní za-

vzpomínám na některé z nich. Tak třeba muži, válečníci, si úplně vyholovali přední část hlavy až po temeno. Vzadu, to podle toho, z jakého kmene pocházeli, si nechávali různě velikou skalpovou kadeř. Wyandoti si vzadu skalpovou kadeř zaplétali do copu a válečníci měli právo nosit chochol. Do něj vplétali ptačí pera, stříbrné ozdoby, korálky a další tretky. Ženy nosily vlasy dlouhé, někdy spletené do jednoho nebo dvou copů, které si zdobily korálky a stříbrem.

Ušní boltce měli muži naříznuté tak, aby do nich mohli všet mosazné a stříbrné náušnice. Pod jejich váhou se lalůčky protáhly do veliké délky. Ženy nosily náušnice normálně. Někdo si propichoval také nosní přepážku a skrz ni protáhnul mosazný kroužek nebo jinou ozdobu. Vousy si chlapi začali vytrhávat hned, jak jim začaly růst. Víte, my máme proti bílým lidem jednu výhodu, nám vousy naštěstí moc nerostou. Muži i ženy si tetovali těla a někdo to dělá dodnes. Dělali si na kůži obrazce různých ornamentů, figur a zvířat, vždy však znaky svého totemu. Tetování se provádělo tak, že se kostěnou nebo kovovou jehlou udělaly do kůže požadované vpichy, které se pak potřely sazemi. Tak to v kůži zůstane navěky.

Indiáni se kdysi oblékali jednoduše. Muž se spokojili s pláštěm nebo přikrývkou, jelenicovou nebo plátěnou košilí, bederní rouškou, jelenicovými legínami a mokašíny. Legíny jsou po stranách zdobeny korálky prošitým pruhem nebo třásněmi. Mokašíny mají specifické zdobení. Někteří muži nosí klobouky, které získali od bílých obchodníků, ale většinou chodí prostovlasí. Ženy se oblékaly do jednoduchých jelenicových šatů, které si přes boky

přepásaly a na nohou měly legíny a mokasíny. Dnes všichni nosí látkové košile, sukně a tak.

Indiáni si ošetřují vlasy medvědí tukem, proto je mají zdravé a lesklé. Libují si rovněž v ozdobách. Nosí wampumové náhrdelníky, náušnice, korálkové a stříbrné ozdoby. Pláště prošíávají žlutými a černými stuhami, takže vypadají velmi hezky. Tyto věci získávají od bílých obchodníků, kteří přicházejí do indiánských vesnic a mění tyto věcičky za kůže.

Když jsou indiáni na cestách, nikdy moc nespěchají. Doma jsou v podstatě všude a opatřit si obživu v lese jim nedělá starosti. Ráno nezvednou tábor, dokud se společně nenajedí, což obvykle probíhá v srdečné atmosféře. Na cestu se vydají tak tři hodiny po rozbřesku a cestují bez přestávky celý den, až do západu slunce. V deštivém počasí si postaví chatu ze stromové kůry a pěkně si hoví v suchoučku. Tak to dělají v létě i v zimě. Vždycky vědí, který strom má nejlepší kůru. V severních oblastech, jako jsou Goschgosching a území Mingů, bývá v zimě hodně hluboký sníh, proto tam indiáni používají sněžnice. Na Muskingumu nebývá sněhu tolik, takže Delawarové neumí dělat sněžnice tak dobře jako třeba Mingové.

Na cestu se jako jídlo hodí drcená nebo pražená kukurice, která se smíchá s javorovým cukrem. Během parných letních dnů je to velmi osvěžující a výživné. Když se to smíchá s vodou, je z toho stejně dobré a zdravé pití. Tato směs se dá vařit ve vodě, nebo se dá jíst za sucha. To jsou obvyklé cestovní zásoby, pominu-li pemikan, který je v podstatě základem stravy indiánů na cestách nebo na

válečné stezce. Kukuřičný chléb je méně trvanlivý. Zvláště v létě se do tří nebo čtyř dnů zkazí. S masem si indiáni nedělali hlavu, protože si ho snadno nalovili v lese.

Jako plavidla na řekách a jezerech jsou nejlepší lehké korové kánoe, které unesou i poměrně těžký náklad. Vyrábějí se buď z jednoho kusu jilmové kůry, nebo několika kousků březové kůry, která se sešije lýkem a stmelí přírodním kličem či pryskyřicí. Konstrukce se dělá z pružných tyčí a latěk. Výhodou kánoí je jejich lehkost. Letí po vodní hladině jako blesk a snadno se přenášejí. Když uděláte do člunu díru, žádný problém, vezmete lýko nebo kůru určitého jilmu, rozdrtíte to a máte lepkavou hmotu, se kterou díru snadno zalepíte.

Někteří indiáni se vyznají v léčivých kořenech a bylinách. Tomuto umění se naučili od svých předků a pečlivě ho tají, a teprve ve stáří předají znalosti někomu ze svých potomků. Léčitelům indiáni za služby platí a někdy jsou ochotní pro své nemocné příbuzné a přátele obětovat veškerý majetek. V léčbě povrchových zranění a hadích uštknutí jsou indiáni velmi úspěšní. Speciální léčbu mají pro každý druh hadího jedu. Léčitelé se spoléhají nejen na bylinky a umění, ale velký význam přikládají především snům a vizím. Když se jim zjeví zvíře, není to náhoda, ale dar zvláštní moci, kterou dostávají od zvířecího ducha. Indiáni se zvířaty běžně rozmlouvají a nechají si od nich radit.

Medicinman někdy během svého obřadu fouká do tváře nemocného prášek z bylin a dělá přitom hrozné úšklebky, vyje a vůbec dělá takový hluk, který se rozléhá přes

celou vesnici. Někteří léčitelé užívají potní chýši, která je zbudována speciálně k tomuto účelu. Nemocný leží před chýší, zatímco šaman uvnitř pokračuje ve vytí a občas na nemocného vykoukne a děsně se šklebí. V potní chýši medicinman zjistí, zda je nemocný uhranutý nějakým uraženým duchem, kterému se bude muset předložit oběť. Vše, co léčitel řekne, se musí vykonat. Když se nemocný uzdraví, věří se, že se tak stalo díky šamanovi. Pokud se neuzdraví, povolá se jiný medicinman. Pro rodinné příslušníky to může být velmi nákladné. Chudé lidi mohou podpořit rodinní přátelé.

Potní chýše používají indiáni často, zvláště když jsou unavení nebo nastydlí. Chýše stojí na okraji vesnice a někteří indiáni do nich chodí i několikrát za týden. Když se pořádně vypotí, vylezou ven a zchladí se. Tak to opakují třikrát až čtyřikrát. Ženy mají vlastní, oddělené potní chýše.

Indiáni také jako léčbu používají pouštění žilou, na což používají ostrý křemen, připevněný k tyčce.

Muži byli nejen lovci a bojovníci, ale také řemeslníci, poněvadž stavěli wigvamy, ploty kolem polí, palisády a hlavně různé nástroje a zbraně. Indiáni, kteří přijali náboženství bílého muže a nechali se pokřtít, se zabývali zemědělstvím po způsobu bílých a lovili jen omezeně. Ačkoli se nám říká „lesní indiáni“, byli jsme před příchodem bílých velice dobří zemědělci. Říká se nám divoši, ale Evropané žasli, jak obrovská pole uměli indiáni obhospodařovat. Ještě nedávno byla na řece Auglaize nebo Muskingumu pole o výměře tisíce akrů. A navíc, běloši se od nás naučili

pěstovat nejen kukuřici a tabák, ale jejich politikové od indiánů převzali některé principy demokratické vlády. Naučili se to hlavně od Irokézů, a dokonce to dali do některých svých zákonů².

Ale lov, to bylo to pravé, co dokázalo potěšit naše dobrodružné srdce. Hlavní lovecká sezóna začínala na podzim, protože v té době je zvěř nejtučnější a kožešiny dobré. V září a říjnu odcházely do lesů celé rodiny. Lesní bizony jsme moc nelovili, neboť byli příliš těžcí. Jak kůže, tak i maso. My totiž svůj úlovek odnášeli do tábora většinou na vlastním hřbetu. Vysoká zvěř a zvláště jeleni jsou pro lov ideální. Úlovek si klidně přehodíte přes záda a můžete rázovat domů, i když se vám i tento náklad mnohdy pronese. Vždyť jste na hřbetě vláčeli třeba i šedesát kilo. Jelení maso je dobré a výživné. Kůže jelenů je velmi jemná a vhodná pro šití oblečení a mokasinů.

Přes zimu jsme spíše lovili kožešinovou zvěř, jako byli mývalové, lišky atd. V zimě se rovněž dobře lovili medvědi. Skrývali se ve svých doupatech, v dutinách stromů a v jeskyních. Zpočátku jsou huňáči pěkně tuční a jsou zdrojem dobrého masa, sádla a kůže. Když se vrátím ještě k jelenům, tak jejich kůže mění barvu dvakrát do roka. Z kraje léta je načervenalá a obchodníci za ni dobře platí. Na podzim zešediví jako kůra buků a velmi zhoustne. Naše oblíbená loviště byla v Ohio v povodí řeky Maumee.

Krom výchovy mých dětí, byl lov to nejlepší, co jsem kdy poznal. Miloval jsem dlouhé procházky tichým podzimním pralesem, jenž má svůj specifický barevný nádech

² Americká ústava

a vůni z napadaného listí. Posvátné ticho, ranní mlha a klid v srdci. Žel to jsou už jenom vzpomínky a zašlé časy. Naše nekonečné hvozdy nyní mizí pod sekerami dřevorubců, za kterými postupují farmáři. Zvěř je téměř vybita a nám v této rezervaci nezbylo nic než smutné vzpomínky.

*„Kde je luk a pevná ruka?
Jelen a laně hbitá?
Bystré oko a tětíva luku drnčívá?
Co zbylo?
Snad jen bol, žal a vzpomínka, co ulétá.“*

Nutno říci, že i my indiáni jsme se na vyhubení zvěře dost podíleli. Kvůli zboží bílých lidí jsme lovili jen pro kůže a maso jsme nechali ladem. Vlci byli šťastní a po nocích jste mohli slyšovat jejich tklivé písně blahobytu. Rád bych ještě někdy ve svém chřípí cítil vzduch podzimního lesa a mezi stromy pozoroval statného jelena.

Nu ale v tuto chvíli již dost o nenávratné minulosti. Rozhodl jsem se, že vám každý večer na závěr našeho vyučování, budu vyprávět příběhy z Velké legendy Wyandotů o tom, kterak byl stvořen Želví ostrov a vše, co je na něm. A toto je příběh první:

Jak se bílý muž stal Wyandotem

Je tomu už mnoho let, kdy na západním území Hurónie³ žil vážený starý muž. Jeho vlasy už dávno nebyly černé, jelikož je vybělil mráz mnoha prožitých zim. Jeho wigvam stál mezi stromy rostoucími u bystré řeky protékající krásným prostředím. Z okolních kopců byla v dálce vidět jasně modrá hladina jezera Ontario. Byl to šťastný kraj. Mnoho bílých lidí po této zemi toužilo, ale nikdo za ni nechtěl zaplatit řádnou cenu. Našel se však člověk, přítel indiánů, který věděl, co se sluší.

Ten muž pak často navštěvoval wigvam starého Wyandota a naslouchal jeho vyprávění. Ten běloch chtěl také poznat všechny kmenové slavnosti, které jsou ovšem cizincům zapovězeny. Wyandoti mu ale řekli, že by se nejdříve musel stát jedním z nich, a také by se měl naučit jejich řeči. On řekl, že je to v pořádku a všechno učiní tak, jak to má být.

Wyandoti tudíž uspořádali velkou hostinu, na kterou přišli indiáni z širého okolí, aby mohli osobně přivítat jejich nového příbuzného. Bylo tam hodně výborného jídla, poněvadž indiáni dobré jídlo milují. Pokrmy z kukuřice byly připraveny na mnoho způsobů. Byl tam chléb, placky, koláče a spousta různého masa. Wyandoti jedli a bílý muž jedl s nimi. Většina bílých lidí si myslí, že indiáni jsou nemluvní zamračení divoši. Měli by však vidět takovou hostinu, při které se indiáni srdečně baví a na mastných tvářích jim září spokojený úsměv. Nejdříve se najedli muži, a pak ženy. Na konci hostiny všichni jedním hlasem zvolali: „Quah! Quah!

³ Země Wyandotů

Quah!“ To je způsob, jakým chtějí vyjádřit, že si přejí, aby se bílý muž stal jejich bratrem.

U Wyandotů je paní domu žena, proto musí náčelník oslovit nejdříve právě ji: „Vezmeš pod svou střechu tohoto muže? Přijmeš ho za člena své rodiny?“ Žena vzala muže za ruku a odpověděla: „Bude žít u mého ohně. Stane se členem mé rodiny a jeho totemem bude Jelen. Nyní je jedním z nás. Bude náčelníkem a bude nás učit. Bude se jmenovat Poloviční král.“ Na to za ním přicházeli jednotliví Wyandoti, vítali jej a dávali mu dárky. Říkali mu „bratře“ a dávali mu wampumy a mnohé jiné věci. Pak byl obřad ukončen.

Noc druhá - Strážce wampumů

Dnešní večer bude moji mladí přátelé věnován velkému učiteli, který mne naučil většinu toho, co vám během těchto večerů vyprávím, a také vás seznámím s historií našeho kmene, proto dobře naslouchejte!

Jako chlapec jsem si představoval, jaké je být chrabřím válečníkem, který odchází do války, a pak se vrací zpět domů ověnčen slávou a bohatou kořistí. V duchu jsem se viděl, jak se neohroženě pouštím do boje s litém nepřítelem, zatímco mi kolem uší sviští rychlé střely a svým specifickým hlasem drní tětivy luků a hřmí výstřely mušket. A nad celou tou vřavou a hlukem bitvy se ozývá mocný válečný pokřik Wyandotů. Předpokládám, že se vám hlavou také občas honí podobné myšlenky, nebo ne? Válka však v konečném důsledku není dobrá věc. Dnes už to vím. Přináší jenom mnohá utrpení a zármutek. Přesto jsem musel v životě projít mnoha hroznými bitvami.

Když jsem byl o něco starší, rád jsem navštěvoval kmenového *Strážce wampumů*, jehož jméno bylo Vítř v korunách stromů. Byl to vlastně takový národní kronikář, který se mimořádně dobře vyznal v historii našeho lidu. Wampumy a wampumové pásy se původně vyráběly z černých a bílých dřevěných kousků, ale později se přešlo na mořské ulity. Na wampumy se formou značek zaznamenávaly důležité události, mezikmenové smlouvy a důle-

žitá poselství. Pro indiány měly wampumy skoro stejnou hodnotu jako pro bílé lidi zlato, až na to, že po nich nebyli tak lační. Jejich výroba byla náročná a zabírala řadu času. Kvůli obchodu vyráběli napodobeniny wampumů i běloši. Dnes už jejich hodnota značně klesla. Vítr v korunách stromů mi ty wampumy ukazoval a ke každému z nich mi povyprávěl jeho vlastní příběh a historii.

Na jednom z těchto prastarých wampumů, který k nám přišel od lidu z jihu, byla zpráva, že tamní indiáni před mnoha zimami spatřili na moři nějaký bílý bod. Zprvu to pokládali za ohromného ptáka, ale jak se to blížilo, poznali, že je to nějaká podivná velká kánoe. Když pak ta loď přistála, vystoupili z ní zvláštní tvorové – napůl lidé a napůl čtvernožci (byli to jezdci na koních), kteří vládli hromu a blesku (puškám a kanónům). Byla to první zpráva o příchodu bílých lidí.

Někteří indiáni už dávno předpovídali, že zpoza *Velké vody* přijdou cizí bílí lidé. Tuto informaci říkali při různých příležitostech, aby to všichni slyšeli a dokonce věděli, kdy se to má stát. Jak to mohli vědět? Jedině skrze prorockou vizi. V předpo-věděnou dobu pak vyhlíželi přes moře, dokud nespatrili loď, a pak zvolali: „Hle, podívejte! Někdo k nám přichází! Jsou to ti, jejichž příchod jsme odedávna očekávali.“

Nyní se zmíním o tom, jak Wyandoti v pradávnu povstali, ale téměř i zanikli. Naše původní domovina se jmenovala Oundake. Francouzi ji pojmenovali Hurónie – Země Hurónů, je to dnešní střední Ontario v Kanadě. Huróni, tak nám říkali Francouzi. Ve své největší slávě jsme bývali

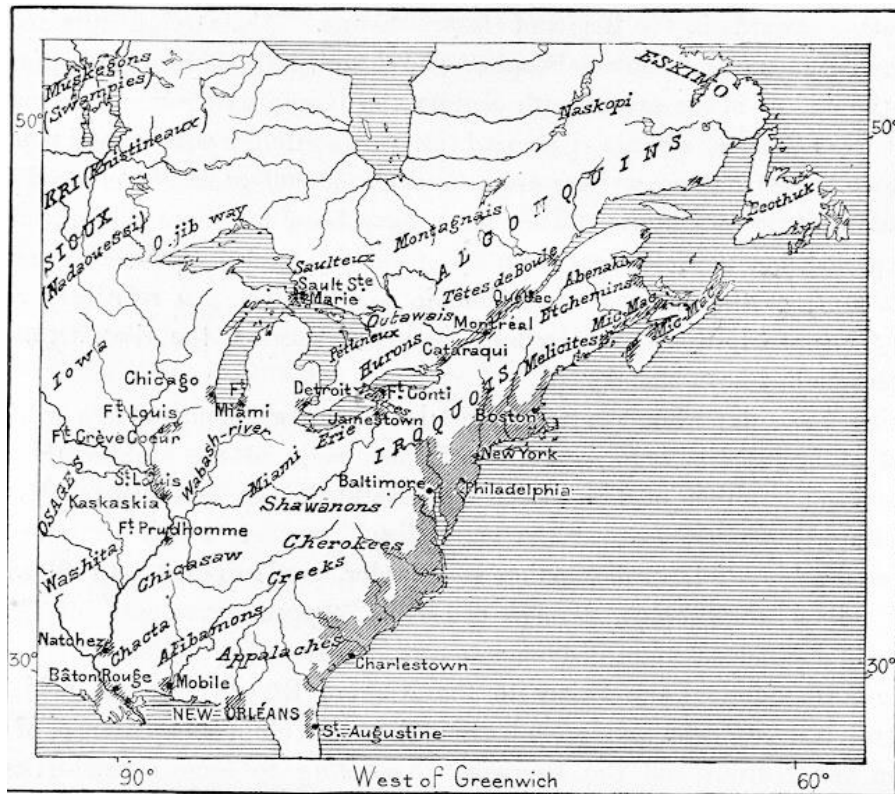
opravdu velký národ, který čítal asi čtyřicet pět krát tisíc lidí. Našimi nejbližšími příbuznými byli Irokézové⁴, ale s těmi jsme se neměli rádi. My existovali dříve, než Irokézové založili svou slavnou *Ligu*. Již před mnoha staletími (15. stol) se spojily kmeny Attignawantanů a Attignee-nongnahaků a o další desetiletí později se k nim přidali (1560) Arendahrononi a pak ještě (1570) Tahonaenrati. To byl svaz wyandotských kmenů. Tyto národy obývaly povodí řeky Sv. Vavřince, ale po sjednocení už ovládaly celé střední Ontario. Attignawantani byli v našem svazu vůdci a jejich hlavní vesnice se jmenovala Ossossane. Každý podkmen se staral o své vlastní záležitosti a nezávislé byly i jednotlivé vesnice, ve kterých žilo vždycky kolem tisíce obyvatel. Mezi Wyandoty byl přísný zákaz občanské války a krevní msty.

Naše trestní právo bylo tvrdé, ale spravedlivé. Člověk usvědčený z vraždy byl potrestán tak, že byl uvězněn v chatě společně s tělem zabitého, a byl tam tak dlouho, dokud nezemřel hlady. Později se vražda trestala přímým trestem smrti.

My Wyandoti, ač se to některým lidem nezdá, jsme nebyli moc bojovný národ. Spíše jsme se zajímali o obchod, lov a zemědělství, přesto se z našich mužů stali sverepí bojovníci, aby mohli chránit své rodiny a zájmy kmene. Velkým tržním centrem Wyandotů byla vesnice Hochelaga. Když v roce 1608 založil Francouz Samuel de Champlain obchodní stanici Quebec, seznámil se také s Wyandoty. V tu dobu už bylo území na západ od Quebecu válečným

⁴ Viz – dodatek Irokézové str. 208

polem, neboť Irokézové chtěli ovládnout všechna bobří loviště a také obchodní cesty. V roce 1611 navštívil Wyandoty další Francouz, Etienne Brulé, a jelikož poznal, že to jsou zdatní obchodníci, uzavřel s nimi o tři roky později smlouvu. Pro Francouze jsme byli „Onontio“ – *Nejstarší děti mezi indiány*.

Později začali mít na Wyandoty velký vliv jezuitští misionáři, takzvaná *Černá roucha*. Svou první misi založili ve vesnici Ihonatirio (1634) a o tři roky později i v Ossossane.

Mnoho Wyandotů křesťanství přijalo, neboť věřili, že je nová víra ochráně před nemocemi bílých lidí, které indiány zabíjely po stovkách.

Za změnu náboženství dostávali indiáni od knězů pušky. Černá roucha však způsobila mezi námi rozdělení. Misionáři totiž nedovoľovali pokřtěným Wyandotům, aby se účastnili tradičních obřadů, bez kterých se fakticky nic neobešlo. Zastánci tradice pak z pověřčivosti odmítali jít do války s těmi, kdo se obřadů neúčastnili, poněvadž tito bojovníci neměli požehnání duchů. Ale byly tam i jiné rozdíly.

Ještě strašlivějším nepřítelem než Irokézové však byly ony bělošské nemoci (chřipka, spalničky a neštovice), které mezi lety 1635-40 zabily polovinu našich lidí. Byla to ohromná tragédie a ztráta. Mezi jinými zemřela i spousta zkušených náčelníků, takže kmen byl velice oslaben nejen počtem, ale i duchem.

První velkou bitvu jsme prohráli se Seneky (1635). Před Irokézy museli na západ ustoupit také Algonkini a Montagnaisové. Irokézové byli nemilosrdní a zničili rovněž kmen Wenro (1639). Ti, kdo z tohoto kmene přežili (600 duší), se spojili s námi Wyandoty.

Když Francouzi založili Montreal (1642), soustředil se obchod s kožešinami právě tam, ale naše kánoe byly stále napadány Irokézy. Ti operovali hluboko v údolí řeky Ottawy a právě kvůli nim uprchli na západ jako první Arendahrononi. Během roku 1644 zadrželi Irokézové tři naše velké flotily kánoí a obchod začal stagnovat.

Francouzi poté raději s Irokézy uzavřeli mír (1645), aby se mohl obchod znovu rozběhnout. Nakonec tomu byli rádi i samotní Irokézové, poněvadž byli válkou a nemocemi unaveni a oslabeni stejně jako my. Navíc doufali, že s námi navážou obchodní styky, ale naši náčelníci to po spáchaných křivdách odmítli. Celé dva roky to Irokézové zkoušeli prostřednictvím diplomacie, ale pak jim došla trpělivost a opět sáhli po zbraních. V roce 1647 napadli vesnice Arendarononů a obnovili blokádu obchodních cest do Montrealu. O rok později pronikli Irokézové hluboko do Hurónie a v červenci zničili vesnici St. Joseph, kde zabili i *Černá roucha*.

V zimě zaútočilo dva tisíce Mohawků a Seneků na misi St. Ignace a St. Louis. Na sněžnicích překonali hluboký sníh a dostali se až do blízkosti našich vesnic a stovky Wyandotů byly zabity nebo byly vzaty do zajetí. Attignawantani odešli na západ k Tionontatům (1649) a Irokézové je pronásledovali i tam. Mnoho uprchlíků přežilo zimu 1650 na ostrově Mackinac a o rok později se odstěhovali až do dalekého Green Bay (Wisconsin), kde se k nim připojili Ottawové.

Tahonaenrati, ti se stáhli do země kmene Neutral na jihu Erijského jezera. Tito Wyandoti měli ještě dost sil na to, aby několikrát napadli Seneky, ale protiakce na sebe nenechaly dlouho čekat. Wyandoti i Neutralové byli poraženi (1651), a ti kdo přežili, museli také odejít do Green Bay. Zajaté Tahonaenraty adoptovali Senekové, zatímco Arendahronony Onondagové a Attignawantany Mohawkové. Spousta našich lidí uprchla ke kmeni Erie, který patřil

k posledním svobodným národům od *Velkých jezer*. Když je Irokézové požádali o vydání Wyandotů, oni to pyšně odmítli, což samozřejmě Irokéze urazilo. Opět se opakoval známý příběh. Zkáza Eriů se datuje na rok 1656.⁵

A to byl konec kmenového svazu Wyandotů, tak jak byl do té doby znám. Velká vesnice Ossossane byla vyliďněna a skoro všichni přeživší Wyandoti přebývali v Green Bay. Skoro všichni. Misie St. Mary ležící mezi Hurónským a Erijským jezerem odolala. Nevím proč, ale Irokézové na ni nikdy nezaútočili. Přesto se místní Wyandoti společně s Francouzi raději přestěhovali na Christian Island v Georgian Bay. Georgian Bay (v řeči Odžibwejů – Manidoowi-zaagaigan či Waaseegamaa) je velká zátoka na východním břehu jezera Ontario. Tam se k Wyandotům připojilo mnoho indiánských uprchlíků, až bylo na ostrově celkem šest tisíc lidí, ale zima 1649-50 byla pro ně příliš hladová. Misionáři odvedli stovky nově pokřtěných Wyandotů do Nové Francie. Tři sta se jich usadilo na sever od Quebecu v Jeune Lorette (dnes je to wyandotská rezervace Wendake a místní Wyandoti jsou jediní členové národa, kterým se podařilo zůstat na rodném území). To se stalo v roce 1654.

Mezitím se Wyandoti a Ottawové v Green Bay spřátelili se silnými a nezávislými Odžibweji, se kterými společně do Montrealu posílali na východ dobře chráněné velké obchodní kánoe. Roku 1659 došlo na řece Ottawě k tvrdé bitvě, ve které byli tentokrát poraženi Irokézové, ale to ještě neznamenalo, že by se vzdali. Byli si totiž dobře vědomi,

⁵ Viz – dodatek Eriové str. 219

že v Green Bay probíhá čilý obchod s kožešinami, který mají pod palcem Wyandoti s Ottawy, a to se jim nelíbilo. Nakonec vtrhly jejich bojové síly do Wisconsinu a Wyandoti museli ustoupit až k jezeru Pepin u řeky Mississippi. Tam ale byli pány země výbojní Dakotové, a tak se Wyandoti opět stěhovali, tentokrát do ottawské vesnice Chequamegon na jižním břehu Hořejšího jezera. Dakotů se sice úplně nezbavili, ale bylo to tam daleko snesitelnější prostředí. Jenže to víte, urputní Irokézové nás Wyandoty měli stále v hlavě a nemohli na nás zapomenout. Jejich bojový pokřik se záhy ozval i za humny Chequamegon. Tvrdě ovšem narazili, poněvadž se proti nim postavili hrdinové kmenů Wyandotů, Ottawů, Odžibwejů a Nippisingů. V bitvě na západ od Sault St. Marie, byli Irokézové drtivě poraženi a už nikdy se nepokusili proniknout ke břehům Hořejšího jezera. Pro změnu začali na Chequamegon dorážet Dakotové, ale tu nejhorší nouzi nám způsobila tuhá zima 1661-62. Předčasný mráz zničil úrodu kukuřice, takže lidé celou zimu hladověli. V Chequamegon byla později zřízena misie La Pointe de St. Esprite (1665).

V tom čase se údolím Ottawy stále potulovaly bojové oddíly Irokézů, ale natrvalo toto území neobsadily. Doráželi pouze na vesnici Jeune Lorette a francouzské osady. Rozelení Francouzi proti nim poslali vojáky v uniformách. Tito vojáci Irokéze neustále obtěžovali, až nakonec Irokézové požádali Francouze o mír (1667). Následně uzavřená smlouva se tentokrát vztahovala i na indiánské spojence Francouzů, včetně těch od *Velkých jezer*. Na západ nyní mohli cestovat obchodníci i *Černá roucha*. Po osmi letech

si Irokézové na západ opět vzpomněli, ale velká koalice tamějších indiánů je postupně hnala na východ, až zpět do New Yorku.⁶

Za nějaký čas pozval francouzský guvernér Cadillac mnohé indiány k Detroitu a tuto nabídku přijali i někteří Wyandoti. Jenže tolik indiánských kmenů soustředěných na jednom místě, to nedělalo dobrotu. Došlo k třenicím a nakonec i k ozbroje-ným střetům.⁷

K zásadní změně došlo, když se předkové rozhodli, že budou obchodovat s Angličany. Ti si totiž postavili na východním břehu jezera Ontario⁸ opevněné obchodní středisko Oswego, kam začali za zbožím chodit mnozí indiáni. Důvod byl prostý. Jejich zboží bylo lepší a levnější. Vyděšení Francouzi začali Wyandoty přemlouvat, aby opustili Detroit a odstěhovali se k Montrealu. Někteří skutečně odešli, ale mnozí raději za svůj domov zvolili Ohio. Ohio bylo v té době zemí zaslíbenou, jelikož tam celých padesát zim skoro nikdo nežil. Půda tam byla úrodná a země oplývala zvěří. Mí předkové zůstali u Detroitu ve vesnici Sindathon, ale mnoho našich příbuzných se usadilo kolem řeky Sandusky a Irokézům to kupodivu nevadilo.⁹ Postupem času se do Ohia přestěhovali Mingové, a také se tam po letech vrátili Šavani a Delawarové a na západě žili Mi-amiové.

Poté nastalo období určitého chaosu. Angličané s Francouzi se přeli nejen o to, kdo z nich ovládne Ohio,

⁶ Viz - dodatek Bobří války str. 221

⁷ Viz - dodatek Liščí indiáni a Saukové str. 225

⁸ Severní New York

⁹ Řeka Sandusky protéká severní částí Ohia a vlévá se do jezera Ontario.

ale také místní kmeny. Mnozí náčelníci pod vlivem tlaku jednotlivých agentů nevěděli, na kterou stranu se přiklonit. Jeden z našich náčelníků jménem Orontony si vyměnil wampumy s Angličany v Albany (1748) a sám pak se svými bojovníky napadl několik francouzských posádek.

V roce 1750 postavili Francouzi na Sandusky pevnost, aby nám zabránili v obchodu s Angličany. Postavili v Ohiu ještě další pevnosti, a také snížili ceny zboží, což mnohé indiány navnadilo tak, že byli ochotní proti Angličanům i bojovat. Tady mimo jiné bojoval po boku Francouzů wyandotský válečný náčelník Alhanese z Lorette. Francie nakonec válku prohrála a náčelníci Wyandotů, Delawarů, Šavanů, Mohykanů, Kikapů, Miamiů, Odžibwejů, Mingů, Ottawů a Potawatomiů se v roce 1763 sešli s velkým náčelníkem Angličanů, jehož jméno bylo William Johnson a uzavřeli s ním významnou smlouvu o přátelství. Wyandoti byli ustanoveni za *Strážce poradního ohně*, a od té doby byli *Otcové* svazu ohijských a přidružených národů, což byla veliká čest.

To byla historie našeho lidu vyprávěná až do času, kdy jsem se narodil já. A nyní *Velká legenda* pokračuje příběhem:

Jak vznikl Želví ostrov

Kdysi dávno byla celá země pokryta vodou. Nad zemí, vysoko nad oblohou, byl Horní svět. V tom Horním světě nebylo žádné slunce, ani měsíc, ba ani hvězdy. Nebylo to nutné, poněvadž celý ten prostor byl osvětlen září, která

vycházela z obrovského stromu, který rostl blízko wigvamu, který patřil náčelníkovi tohoto nebeského světa, jehož jméno bylo Hoowaneh. Strom byl celý pokryt žlutými květy, ze kterých vycházelo ono zářivé světlo, takže tam nebyla žádná noc. Strom byl pro nebeské Wyandoty posvátný a nikdo krom Hoowaneha se ho nemohl dotknout.

Jednoho dne, když byl Hoowaneh na lovu, přistoupila ke stromu jeho manželka a začala jíst ty žluté květy. V tu chvíli si uvědomila, že udělala něco špatného a dostala strach, co na to řekne její manžel, a tak utekla ke svým příbuzným, kde posléze onemocněla. Hoowaneh okamžitě poznal, že se někdo Světelného stromu dotkl, protože na Horní svět padl soumrak. Spěchal tedy domů, a když shledal, co jeho žena provedla, byl z toho smutný. Snažil se strom uzdravit, a proto dlouho ležel obličejem k zemi a postil se. Vše bylo však marné.

Pak za ním přišli manželčini příbuzní a sdělili mu, že jeho žena je vážně nemocná. Řekl jim tedy, aby jí přinesli, neboť zdraví jí můžou navrátit jedině kořeny Světelného stromu. Lidé udělali, jak jim Hoowaneh řekl a přinesli na nosítkách svou příbuznou. Poté začali u paty stromu kopat jámu, aby do ní mohli umístit nosítka s nemocnou. Kopali ovšem příliš mocně a příliš hluboko, neboť strom se začal propadat dolů a s ním i žena, když se zapletla do jeho větví. Strom i žena zmizeli v hlubině a země se nad nimi uzavřela.

V tu chvíli plavaly na hladině moře Dolního světa dvě Labutě. Heno, Pán hromu, si všimnul, že se něco děje na obloze aspěchal k tomu místu tak rychle, že učinil na moři takovou bouři, jakou Dolní svět nepamatoval. Labutě vydě-

šené tak nebývalým hromobitím viděly na nebi podivné světlo a v tom světle spatřily ženu, jak padá z výšky s roztaženýma rukama a září jako slunce.

„Co uděláme s touto ženou?“ Zeptala se první labuť.

„Musíme ji vzít na záda a zachránit ji!“ Odpověděla druhá. Labutě tedy plavaly vedle sebe tak, aby jim žena dopadla přímo na záda.

„Co s ní uděláme, s touto ženou? Nemůžeme s ní tady plavat navěky!“ Promluvila opět první labuť.

„Svoláme radu všech plovoucích tvorů a vodních kmenů,“ odpověděla druhá. Když se sešla rada, předsedala jí Velká želva, neboť byla náčelníkem. Tehdy se poprvé sešla velká rada všech tvorů Dolního světa. Nikdo z přítomných si ale nevěděl rady, co si počít s ženou, která spadla z nebe. V Dolním světě totiž nebyl ani kousek pevniny, kde by mohla žena žít. Velká želva nakonec řekla: „Našel by se někdo, kdo by přinesl z vodní hlubiny kus zářící země, která leží u kořene toho stromu? Já si pak dám hlínu na svá záda, a tam bude moci žena žít.“ Světelný strom totiž spadl do moře a svítil v hlubinách zářivě jako slunce.

Jeden po druhém se potápěli tvorové do vodní hlubiny, ale nikdo z nich nemohl uspět a spousta se jich dokonce přitom utopila. Nakonec se přihlásila žába a řekla, že se o to pokusí. Žába byla pod vodní hladinou příliš dlouho, a když konečně vyplavala, byla mrtvá. Její tlama ale byla plná zářící hlíny. Malá želva pak pečlivě tuto půdu roznesla po krunýři Velké želvy, ze které se pak stal obrovský ostrov, na nějž labutě vysadily ženu, a ona zde našla domov. Velká želva stále stojí na dně obrovského moře a na jejím

krunýři je tento ostrov, na kterém žijeme dodnes. Wyandoti mají zábu za její hrdinství stále v úctě a říkají jí Prababička.

Noc třetí - Válka Francouzů a Angličanů

Vítejte u ohně a posaďte se. Pěkně se ohřejte, ať máte pohodlí. Viděli jste, jakého pěkného jelena dnes lovci přinesli do vesnice? Radost pohledět. Takový kousek se už jen tak nevidí a přitom jich za mého mládí bývaly plné lesy.

Stejně smutné jako vzpomínky na zašlé časy, bude i naše dnešní povídání. Asi jste si všimly, děti, že historie je plná válek, smrti a neštěstí. Tak to žel je. Kéž byste se dožili lepších časů nežli já. To bych si opravdu přál. Nu, ale pojďme se nyní učit.

Na jaře roku 1765 zastřelili indiáni ve vesnici Wajomick dva tuleně. Taková zvířata místní lidé ještě nikdy neviděli, takže to byla zcela mimořádná událost. Poté, co se všichni indiáni na neznámé tvory dostatečně vynadávali, radili se ohledně toho, jestli se dají jíst. Jeden ze starců povstal a řekl: „Pokud nám tato zvířata seslal *Pán života*, jistě budou dobrá na to, aby se jedla. Tak to vidím.“ Lidé byli s tímto vysvětlením spokojeni, a uspořádali hostinu. Shodli se na tom, že pečeně i tuk tuleňů je velmi dobrý. Odkud se ti tvorové objevili, nevím.

Pro hojnost ryb v severním regionu Ohia se Mingové věnovali rybolovu. Vynikající rybou je především losos, který má na kůži stejné skvrnky jako pstruh. Na podzim táhnou lososi proti proudu do malých potoků, kde se vel-

mi snadno chytají. Ale jinak se dají lovit celé léto. Na podzim je sezóna úhořů, kteří se v tomto období stěhují z řek do jezer. Do proutěných košů se dali chytat doslova po tisících. V sušeném stavu vydrží jejich maso velmi dlouho. Úhoř je tak tučný, že z něj po vysmažení uděláte rybí slatinu.

Jednou jistí Mingové lovili na řece Niagara přímo nad vodopádem a nešťastnou náhodou se dostali do proudu, který je táhnul k propasti. Všechna jejich námaha dosáhnout břehu byla marná. Když poznali, že je jejich osud zpečetěn, vyházeli z člunu všechny věci, přetáhli si přes hlavy příkrývky a čekali na smrt. Lidé, kteří to ze břehu sledovali, jim nebyli schopni pomoci. Niagara je skutečně Hřmící voda. Je na ni majestátní pohled, a když stojíte vedle ní, tají se vám dech. Je to posvátné místo a snad nebude nikdy zničeno.¹⁰

Jiní dva indiáni, kteří se také nechtěně dostali do tohoto mocného proudu, se naštěstí zachránili. Podařilo se jim doplout ke skalnatému ostrovu, který stojí uprostřed řeky nad vodopády. Jeden z nich se v pravý okamžik chytil převislé větve stromu, když proploovali kolem a druhý se ho musel chytit za nohy, aby se udržel. Tak je ta voda silná. Nakonec se v pořádku vyšplhali na skálu, ale museli čekat čtyři dny a noci, než si jich někdo všiml. Jejich křik nebyl přes řev vodopádu vůbec slyšet. Nakonec to byli Francouzi, kdo ty nešťastníky zachránil. Francouzi se naučili vý-

¹⁰ Dnes jsou Niagarské vodopády obklopeny hotely, barevnými neony a kus proti proudu se nachází velká průmyslová zóna. Na šikovně udělaných fotkách to vůbec není vidět.

borně zacházet s velkými březovými kánoemi a zdatně využívali jejich plavecké schopnosti.

Jak jste si mohli všimnout během dřívějších vyprávění, jsou Irokézové válečníci tělem i duší. Nedělalo jim problém cestovat třeba devět set kilometrů od své země, a pak v lesích číhat i několik týdnů, než na nepřitele udeřili. Přitom kolikrát trpěli hladem, poněvadž kvůli utajení nemohli lovit. Když se jim na válečné výpravě nepodařilo získat zajatce či skalpy, pohlíželi na sebe jako na méněcenné. Váleční zajatci jim nahrazovali vlastní ztráty, které utrpěli v těch jejich nekonečných válkách. Kdyby tomu tak nebylo, již dávno by vyhynuli. Dá se říci, že dnes již v sobě má málokdo pravou irokézskou krev.

Název řeky Muskingum¹¹ znamená v překladu Losí oko a los se tam kdysi skutečně hojně vyskytoval, ale dnes se tu objeví jen občas. Údolí této řeky je mimořádně úrodné, proto tam bývalo tolik indiánských vesnic. Na Muskingumu je mnohem tepleji než na Sandusky nebo třeba u Detroitu a i zimy jsou tam mnohem mírnější. Dole v Ohiu skoro nikdy nemrzne ani nesněží.

Hikorový ořech je vejčitého tvaru a jeho ořechy jsou slané. Indiáni z nich extrahují mléčnou šťávu, kterou přidávají do jídel. Šťáva je velmi výživná. Ořech se vypeče ve skořápce na horkém popelu, roztluče se na kaši, a pak se ještě vaří ve vodě. Olej, který pak zůstane na hladině, se sesbírá a uchovává na vaření. Vlašských ořechů jsou dva druhy. Bílý nebo spíše šedý, kterému se tak říká podle

¹¹ Řeka Muskingum vznikla spojením řek Waldholding a Tuscarawas a protéká středovýchodním Ohnem. Klikatící se do mnohá zákrutů se nakonec v okrese Marietta vlévá do Ohio River.

barvy dřeva. Ořešák černý má dřevo tmavě hnědé, někdy dokonce až fialové. Ořechy mají velmi tvrdou skořápku a jsou olejnaté. Strom Papa roste jen u řeky Ohio a plodí krásné ovoce příjemné vůně i chuti. Bobkový list roste v nížinách podél řek. Jeho bobule mají silnou kořeněnou chuť a vůni a indiáni ho používají jako lék. Kaštanů je zde několik druhů, ale žádný se nejí. Indiáni z jeho dřeva vyrábějí nádoby. Z divokých brambor a pastináků se peče chléb. Obě rostliny nahrazují indiánům kukuřici, když je jí nedostatek. Fazole se také vaří. Divoký citrón roste na stopce ne delší než metr a indiáni ho mají rádi pro jeho příjemně trpkou chuť. Zato kořeny této rostliny jsou prudce jedovaté a kdo je sní, umře do několika hodin, pokud ihned nepoužije dávidlo. Vodní melouny jsou osvěžující zvláště v létě. Jejich dužina je buď červená, nebo žlutá a semena jsou černá.

Místní lesy jsou hlavně dubové a jsou tak vzrostlé, že pod nimi může jet člověk na koni. Dubů je pět druhů: bílý, černý, červený, španělský a bahenní. Červený dub má úzké a malé listy a plodí malé barevné žaludy. Krom toho tu rostou buky a v nížinách kolem řek pak lípy, javory a vodní buky, které rostou do velké výšky a jsou silné v obvodu. Hoopash (jasan obručový) dostal své jméno proto, že se z něj vyrábějí bytelné obruče, jinak jeho dřevo rychle hnije. Dřezovec trojtrnný má malé a jemné lístky. Jeho kmen dorůstá šedesáticentimetrové šířky a vyrůstají z něj patnácticentimetrové ostré trny. Dřevo je červené, těžké, tvrdé a nepodléhá tak rychle hnilobě dokonce ani v zemi. Strom

rodí lusky, které opadávají na podzim. Krom toho z něj kane jakýsi sirup či med. Říkáme mu Trnový strom.

Javor cukrový obvykle roste v nížinách s úrodnou půdou, ale dá se najít i v severních oblastech, a dokonce i na kopcích, ale musí tam být vlhká půda. Delawarové tomuto stromu říkají Achsunnamunshi – Kamenný strom, to kvůli tvrdosti jeho dřeva. Mingové mu říkají Cukrový strom. Z jeho šťávy se totiž cukr skutečně vyrábí a to z kraje roku. Bývá to většinou od února až do počátku dubna, podle toho, kdy přijde jaro. V tomto regionu je možné vařit cukr dokonce na podzim i v zimě. Ale to se dělá jenom zřídka, neboť počasí je nestálé a nečas může kdykoliv sklizeň šťávy zhatit. Jinak se na jaře, kdy je hlavní sezona vaření cukru, nařezávají do javoru žlábký, aby měla šťáva po čem stékat. Indiáni ten žlábek vysekávají sekerou. Někteří indiáni osekají dvacet až třicet stromů za den. Sirup se sbírá do misek z kůry nebo lýka. Nejvíce šťávy vyteče, když bývá slunečný den a mrazivá noc. Délka období sběru se odvíjí od počasí. Když se jaro opozdí a dny jsou studené, období sběru je delší. Rychlý příchod jara zkrátí i sběr. Nejkratší sezóna trvá asi měsíc a nejdelší i dva měsíce. Mladé stromy střední velikosti jsou na šťávu nejlepší. Jeden dobrý strom může vydat až dvě stě čtyřicet litrů šťávy. Z třiceti litrů šťávy se vyrobí půl kila cukru. Šťáva je nahnědlé barvy a vařením ještě více ztemní. Sirup se vaří pomalu tak dlouho, dokud z něj nevznikne cukr. Je důležité, aby se směs nepřipálila, což se může docela snadno stát. Jakmile sirup vychladne, jemně zkrystalizuje. Aby indiáni mohli cukr lépe skladovat, nechají směs vy-

chladit tak, aby se z ní stal jakýsi koláč, který se pak snadno uchovává v košících a miskách. Podle toho, z jakého stromu jsou nádoby či koše vyrobeny, získá cukr barvu i jemnost. Javory jsou hodně odolné, a i když jsou zjizvené, neuvadají. Indiáni neradi zakládají pole tam, kde rostou cukrové stromy, aby je nemuseli kácet. Je však pravda, že stromy po osmi až devíti letech rodí mnohem méně šťávy, než dříve. Řez se musí každou sezónu trochu zvětšovat. Vaření cukru je převážně záležitost žen. V dobrém období mohou nadělat až několik set kilogramů cukru. Prodejem cukru si mohou vdovy vydělat na šaty či jiné potřeby. Zatímco ženy vaří cukr, muži jsou na lovu a dodávají maso. Javorový cukr patřil mezi naše nejdůležitější potraviny.

Kůra kořenů svídy krvavé se používá k léčení. Červený cedr, co roste podél Muskingumu, je větší než jinde v Severní Americe. V Alleghenských horách je zakrslý, ale v nížinách se mu daří lépe. Borovice smolná se tu vyskytuje jen málo a borovice bílá už vůbec ne. Jedle a borovice, které rostou v Ohiu, se nacházejí hlavně v močálech. Réva roste v nížinách podél řek a její úpony se plazí po stromech a vypadají jako provazy. Plody jsou trpké, a proto je lepší réva z vysočiny. Jilm se k ničemu moc nehodí, protože jeho dřevo rychle hnije. Akorát Mingové z jeho kůry dělají konvice na vaření cukru. Kůra jilmu je velmi tuhá. Březovou kůru indiáni míchají s vodou a užívají jako lék. Wisewemilucki – „žlutý strom“ - má dřevo měkké, nažloutlé a listy má hladké a oválné.

Tímto ukončíme vyprávění o přírodě, abychom mohli vstoupit na stezku minulosti. Budeme hovořit o velké válce mezi Francouzi a Angličany, a jak se to týkalo indiánů. Byl to obvyklý spor o území, obchod a náboženství.

Mezi zeměmi, které ovládali Francouzi a Britové, se táhlo veliké území, na kterém žili pouze indiáni. Na severu to byli Mikmakové a Abenakiové. V New Yorku pak *Pět irokézských národů* a v Ohio Delawarové, Šavani, Mingové, Wyandoti a Miamiové. Tyto kmeny byly formálně pod kontrolou irokézského svazu, ale ve skutečnosti si žily po svém. Francouzi požádali o pomoc kmeny, které sídlily u *Velkých jezer* a na které měli obchodní vazby. Byli to Wyandoti, Ottawové, Mississaugové, Odžibwejové, Winnebagové a Pottawatomiové. S Angličany zase spolupracovali Irokézové s Čerokií, ohijské národy povětšinou zachovávaly neutralitu.

Na počátku války neměli Francouzi moc uniformovaných vojáků a spoléhali se spíše na dobrovolníky a milicionáře. Byli to většinou zkušení lovci a zálesáci. Britské kolonie na tom byly podobně. Jejich hlavní bojovou silou byli milicionáři z Virginie – Dlouhé nože. Zjara roku 1753 začali Francouzi stavět pevnosti Fort Presque Isle na jižním břehu jezera Erie (Ohio) a Fort Le Boeuf (Waterford v Pennsylvanii), které měly bránit tomu, aby angličtí obchodníci neměli přístup k indiánům. To víte, že to Brity rozčilovalo, ale také Mingové z toho nebyli nadšeni, poněvadž tyto pevnosti povětšinou stály v jejich lovištích. Jejich náčelník Tanaghriison osobně navštívil Fort Le Boeuf a pohrozil Francouzům válkou.

Irokézové poslali své běžce za jejich velkým anglickým přítelem Williamem Johnsonem, kterému říkali „*Warraghiggey*“ – „Ten, kdo dělá dobré obchody“. Johnson se poradil se svými přáteli a společně se dohodli, že je třeba s Francouzi něco udělat. Poslali za jejich velitelem do Fort Le Boeuf mladého důstojníka George Washingtona, kterého doprovázel Mingo Tanaghrisson, aby Francouzům předali poselství Angličanů. To znělo velmi jednoduše: „Odejděte z Ohia!“ To víte, že neodešli.

Angličané v roce 1754 poslali k soutoku řek Allegheny a Monongahely George Washingtona, aby tam postavil pevnost. Se stavbou mu ochotně pomáhali Mingové. Francouzi poslali proti Angličanům armádu složenou z kanadské milice a indiánů. Byla ještě zima, únor myslím, když Francouzi napadli pracující Angličany a zahnali je na útěk. Sami pak dokončili rozestavěnou pevnost a pojmenovali ji Fort Duquesne.

V březnu poslal anglický guvernér Dinwiddie opět Washingtona na západ a přikázal mu zajistit bezpečnost hranice. Washington shromáždil dobrovolníky a milicionáře a později se k němu přidali ještě Mingové. Washington se rozhodl postavit šedesát kilometrů od Fort Duquesne anglickou pevnost. Francouzský velitel Contrecoeur v souladu s rozkazy na Angličany neútočil, leda by ho k tomu přinutili. Dvacátého třetího května ale poslal na výzvědy několik mužů. Angličané je však objevili a pobili je.

Washington, očekávající protiútok, začal na Great Meadow stavět malou pevnůstku Fort Necessity. Tanaghrisson se mezitím pokusil přemluvit Delawary, Šavany a Se-